Posudek vedoucí diplomové práce

Bc. Tereza Tlachová:

Komparativní pohled na ženské hrdinky v pohádkách a próze B. Němcové

Diplomová práce Terezy Tlachové odráží dlouhodobý studijní zájem autorky o vztahy mezi mýty, pohádkami a literaturou. Jestliže se v bakalářské práci zabývala archetypem pohádkového hrdiny v české próze 19. století, nyní tyto zkušenosti využila a především podstatně rozšířila při srovnávání způsobu, jímž B. Němcová utváří ženské postavy (hrdinky) v pohádkách a v povídkách (či obrazech). Sledováním této linie se T. Tlachová snaží proniknout do hlubších vrstev existenciální zkušenosti, jež má svoji historickou archetypální podobu v mýtu a prostřednictvím pohádek inferuje až do literatury. Z kontextu většiny dosavadních interpretací díla Němcové se tento přístup vymyká hlavně tím, že rysy pohádkovosti klade do širokého pole souvislostí, jež nabízí naratologie, psychoanalýza a hermeneutika.

Třebaže tato práce není primárně literárněhistorická, východisko pro sledování výše zmíněných aspektů tvoří výklad zaměřený na historický kontext obrozenecké literatury a na vztah tvorby Němcové k folkloru, zejména na její zájem o lidové pohádky. Tereza Tlachová zde pracuje s relevantní odbornou literaturou a efektivně využívá zejména studie F. Vodičky, K. Dvořáka a V. Tilleho. Úskalí kompilace z těchto zdrojů v podobě určité tříště ne vždy zcela provázaných informací a názorů je zde zdoláno většinou celkem úspěšně. Podstatné je, že rozpracováním tématu beletrizace pohádek, k níž v rámci obrozenecké prózy dochází, připravuje si autorka dobrý přechod k vlastní analýze pohádkových a povídkových textů.

Ani k této části diplomové práce nepřistupuje však T. Tlachová bez důkladně připraveného zázemí, tentokrát v podobě exkurzů jednak do historické poetiky (*Mýtické kořeny pohádky a literatury*), jednak do filozofické interpretace mýtu (Broch, Neubauer, Jolles, Ricoeur). Právě tyto výklady mají umožnit nahlížet vypravěčské postupy Němcové v souvislostech existenciálně zaměřené moderní prózy a jejích mýtopoetických kořenů. Dalším metodologickým východiskem, které se dále uplatní při rozboru textů, je Proppův model morfologie kouzelné pohádky.

Těžiště práce leží v interpretaci postupů, jimiž Němcová vytváří ženské postavy. Tlachová si zvolila postup určité dekonstrukce dvou základních aspektů: 1) atributy určující postavu vnějškově (prostředí, vzhled, vlastnosti) a 2) jednání, v němž je propojena mýtická situace (iniciace), pohádková funkce (zápas se škůdcem) a situace existenciální (láska,

sebeobět', mateřství). Analýza je zde založena nejen na velmi dobré orientaci ve vybraných prózách, ale především na propojení s širokým teoretickým zázemím. Z podrobných rozborů, někdy až příliš zahlcených detaily, se ale postupně vylupuje ona hledaná vnitřní souvislost mezi pohádkami a prózami. Zároveň se však také ukazují určité hranice v aplikaci Proppova modelu na ne-pohádkovou prózu. Jde o to, že schéma funkcí není sto zachytit subjektivní zkušenost, jež se ukazuje v psychologii postav a v motivaci jejich jednání. Dokladem toho je například křížení aspektu iniciace a sebeoběti nebo pokus spojit typ „dobrého člověka" s rolí (a funkcí) pohádkového pomocníka. Mohlo by se zdát, že aplikace naratologické metody zde jakoby částečně selhává. Domnívám se, že tento moment lze naopak hodnotit jako přínos práce T. Tlachové, neboť odkrývá problém, na který ve vztahu k Proppovi a strukturální metodě kdysi upozornil již P. Ricoeur. Podle jeho názoru nemůže interpretace vedená logikou formálních vztahů *„substituovat narativní rozumění, které je vlastní tvoření a přijímání pohádky"* (srov. P. Ricoeur, *Čas a vyprávění* II, 2002, s. 64). Závěry, k nimž Tereza Tlachová dochází jak na základě reflexe širokého spektra odborné literatury, tak invenčními rozbory literárních textů, jsou podle mého názoru přesvědčivé a rozšiřují horizont tradičních interpretací díla B. Němcové.

Doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Hana Šmahelová, CSc.

28. 8. 2013